

न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशालेच्या अधिनस्त विविध प्रयोगशालेमध्ये एक वर्षाच्या कालावधी-करीता कोणत्याही मानाधनाशिवाय अर्हताप्राप्त विद्यार्थ्यांना इंटर्न म्हणून घेण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन निर्णय क्रमांक एफएसएल-०४२३/प्र.क्र.१६४/पोल-४,

E Comp. No.:६७८५८५ File No.:H.D.-१३०१३/६५/२०२३-POL४-MHD

मंत्रालय, मुंबई - ४०००३२,

दिनांक :- २१ नोव्हेंबर, २०२३.

संदर्भ :- १) गृह विभाग, शासन निर्णय क्र. एफएसएल-०४२१/प्र.क्र.८८/पोल-४, दि.२२.१२.२०२१

२) प्रभारी संचालक, न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य

मुंबई यांचे पत्र क्र.न्या.वै.प्र.सं./प्रशा/प्र.क्र.७८/मुं/का/३२१३-१४/२०२३, दि.२६.०७.२०२३

प्रस्तावना :- राज्यात न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाला संचालनालयाच्या एकूण ०८ प्रादेशिक न्याय सहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाला व ५ लघु न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाला कार्यरत आहेत. संदर्भ क्र.१ येथील शासन निर्णयान्वये १५० विद्यार्थी इंटर्न म्हणून घेण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. आता, संचालनालयाने संदर्भ क्र.२ च्या पत्रान्वये प्रयोगशालेमधील रसायनशास्त्र विभागाकरिता १०० विद्यार्थी, संगणक गुन्हे, ध्वनी व ध्वनीफित विश्लेषण विभागाकरिता ५० विद्यार्थी आणि मानसशास्त्र विभागाकरिता ०२ विद्यार्थी अशा एकूण १५२ विद्यार्थ्यांना संचालनालयाच्या अधिनस्थ विविध प्रयोगशालेमध्ये १ वर्षाच्या कालावधीकरीता कोणत्याही मानाधनाशिवाय इंटर्न म्हणून घेण्याबाबत प्रस्ताव सादर केला आहे. सदर इंटर्नशिप कालावधी दरम्यान विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष तांत्रिक कामाचा अनुभव घेता येईल. जेणेकरून भविष्यामध्ये त्याचा उपयोग होईल. याअनुषंगाने एकूण १५२ विद्यार्थ्यांना संचालनालयाच्या अधिनस्त विविध प्रयोगशालेमध्ये १ वर्षाच्या कालावधीकरीता कोणत्याही मानाधनाशिवाय इंटर्न म्हणून घेण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशालेमधील रसायनशास्त्र विभागाकरिता महाराष्ट्र राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त कुठल्याही शैक्षणिक संस्थेतील Chemistry (रसायनशास्त्र)/ Bio & Chemistry शाखेचे पदवी/पदव्युत्तर पदवी प्राप्त १०० विद्यार्थी आणि संगणक गुन्हे, ध्वनी व ध्वनीफित विश्लेषण विभागाकरिता B.Sc/M.Sc. with Physics or Computer Science or Electronics or Information and Technology or Degree in Engineering with Computer Science of Electronics or Information and Technology at least in second class ही अर्हता प्राप्त केलेले ५० विद्यार्थी तसेच मानसशास्त्र विभागाकरिता Post Graduate Degree in Neuro Psychology or Clinical Psychology at least in Second Class ही अर्हता प्राप्त केलेले ०२ विद्यार्थी अशा एकूण १५२ विद्यार्थ्यांना संचालनालयाच्या अधिनस्त ०८ प्रादेशिक व ०५ लघुप्रादेशिक न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशालेमध्ये १ वर्षाच्या कालावधीकरीता कोणत्याही मानाधनाशिवाय न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशालांमध्ये इंटर्न म्हणून घेण्यास खालील अटीच्या अधीन राहून मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सदरची मान्यता खालील अटीशर्तीच्या अधीन राहिल.

- २.१ इंटरनशिपसाठी राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त कुठल्याही शैक्षणिक संस्थेतील उपरोल्लेखित पदवी व पदव्युत्तर पदवीप्राप्त विद्यार्थी पात्र असतील. इंटरनशिपचा लाभ प्रथम येणा-या १५२ विद्यार्थ्यांना विभागनिहाय आवश्यकता विचारात घेऊन प्रवेश देण्यात येईल.
- २.२ इंटरनशिपचा लाभ विद्यार्थ्यांना पदवी अथवा पदव्युत्तर पदवी नंतर एकदाच घेता येईल. ज्याचा कालावधी एक वर्षाचा असेल.
- २.३ सदर इंटरनशिप कालावधी दरम्यान कोणतेही मानधन देय नाही.
- २.४ यशस्वीरित्या इंटरनशिप पूर्ण करण्यात येणाऱ्या विद्यार्थ्यांना न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालयाकडून प्रमाणपत्र देण्यात यावे.
- २.५ सदर इंटरनशिप म्हणजे कायमस्वरूपी नियुक्ती नाही, असे इंटरनशिपकरीता प्रवेश देताना संचालनालयाने उमेदवारांबरोबर करण्यात येणाऱ्या बंधपत्रात स्पष्टपणे नमूद करावे.
- २.६ भविष्यात अभ्यासक्रमात सुधारणा, विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेत सुधारणा, नवीन न्यायसहायक विज्ञान संस्था सुरु करणे अथवा नवीन न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा सुरु करणे इ. बाबींचा विचार करता, सदर योजनेचा दर ३ वर्षांनी आढावा घेण्यात येईल. त्यामध्ये इंटरनशिपची विद्यार्थी संख्या, विद्यावेतन इ. बाबींमध्ये सुधारणा/ वाढ करण्याचा विचार करता येईल.
- २.७ न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळामध्ये इंटरनशिप उपलब्ध करून देण्याबाबतची कार्यपद्धती अटी व शर्तीसोबत जोडलेल्या परिशिष्ट (अ) प्रमाणे राहिल.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०२३११२११७५२१४३९२९ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने

(सुधाकर यादव)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- २) मा. उपमुख्यमंत्री (गृह) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा. विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा/विधानपरिषद, यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई.
- ४) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) मा. अपर मुख्य सचिव (गृह) यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) महासंचालक (न्यायिक व तांत्रिक), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- ७) प्रधान सचिव (विशेष) यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) संचालक, न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालय, मुंबई
- ९) उपसंचालक, प्रादेशिक न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा, पुणे/ नागपूर/ नाशिक/ औरंगाबाद नांदेड/अमरावती/कोल्हापूर.

- १०) लघु न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाला, चंद्रपूर/धुळे/ठाणे/रत्नागिरी/सोलापूर
- ११) अधिदान व लेखा अधिकारी/निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई
- १२) जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे/ नागपूर/ नाशिक/ औरंगाबाद नांदेड/अमरावती/कोल्हापूर,
चंद्रपूर/धुळे/ठाणे/रत्नागिरी/सोलापूर
- १३) निवडनस्ती (पोल-४)

परिशिष्ट-अ

न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळेच्या अधिनस्त विविध प्रयोगशाळेमध्ये रसायनशास्त्र विभाग, संगणक गुन्हे, ध्वनी व ध्वनीफित विश्लेषण विभाग आणि मानसशास्त्र विभागाकरिता एकूण १५२ विद्यार्थ्यांना एक वर्षाच्या कालावधीकरिता अर्हताप्राप्त विद्यार्थ्यांना कोणत्याही मानाधनाशिवाय इंटर्न म्हणून नियुक्ती देण्याबाबतची कार्यपद्धती :-

न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळेमधील रसायनशास्त्र विभागाकरिता महाराष्ट्र राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त कुठल्याही शैक्षणिक संस्थेतील Chemistry (रसायनशास्त्र)/ Bio & Chemistry शाखेचे पदवी/पदव्युत्तर पदवी ही अर्हता प्राप्त केलेले १०० विद्यार्थी आणि संगणक गुन्हे, ध्वनी व ध्वनीफित विश्लेषण विभागाकरिता B.Sc/M.Sc. with Physics or Computer Science or Electronics or Information and Technology at least in second class or Degree in Engineering with Computer Science of Electronics or Information and Technology at least in second class ही अर्हता प्राप्त केलेले ५० विद्यार्थी तसेच मानसशास्त्र विभागाकरिता Post Graduate Degree in Neuro Psychology or Clinical Psychology at least in Second Class ही अर्हता प्राप्त केलेले ०२ विद्यार्थी अशा एकूण १५२ विद्यार्थ्यांना संचालनालयाच्या अधिनस्त ०८ प्रादेशिक व ०५ लघु प्रादेशिक न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळेमध्ये इंटर्नशिपवर आवश्यकतेनुसार नियुक्ती देण्याची कार्यपद्धती पुढीलप्रमाणे निश्चित करण्यात येत आहे :-

आवश्यक बाबी:-

१. विद्यार्थ्यांना इंटर्नशिपवर नियुक्ती करण्याकामी महासंचालक (न्यायिक व तांत्रिक), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचा निर्णय अंतिम राहिल व सदर कालावधीत असे सर्व विद्यार्थी त्यांचे नियंत्रणाखाली राहतील.
२. विद्यार्थ्यांनी इंटर्नशिपच्या कालावधीमध्ये नेमून दिलेल्या प्रयोगशाळा व त्यामधील संबंधित विभागात कार्यालयीन वेळेत पूर्ण वेळ उपस्थित असणे बंधनकारक राहिल. तसेच, इंटर्नशिपच्या कालावधीमध्ये गैरवर्तन किंवा गोपनियतेचा भंग झाल्यास सदर विद्यार्थ्याला अपात्र ठरविण्यात येवून प्रचलित शासन नियमानुसार त्यांचेवर कायदेशीर कारवाई करण्यात येईल.
३. विभाग/कार्यालय प्रमुखांनी आदेश दिल्याप्रमाणे घटनास्थळाला (Crime Scene) वरीष्ठांसाबेत भेट देणे विद्यार्थ्यांवर बंधनकारक राहिल.
४. इंटर्नशिपच्या कालावधीमध्ये विद्यार्थ्यांकडे महाविद्यालयाचे फोटो असलेले ओळखपत्र सोबत असणे बंधनकारक राहिल.
५. विद्यार्थ्यांना वर्षातून एकूण ८ दिवस नैमित्तिक रजा अनुज्ञेय असेल व कार्यालय प्रमुखाच्या पूर्वपरवानगीशिवाय सदर रजा घेता येणार नाही.
६. न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळेमध्ये इंटर्नशिपकरिता निवड झाल्यानंतर विद्यार्थ्याने रु.१००/- च्या स्टॅम्प पेपरवर करारनामा करून देणे आवश्यक राहिल.
७. प्रयोगशाळेत प्रतिवेदीत होणा-या मेडीकोलीगल प्रकरणांमध्ये गोपनियता ठेवणे आवश्यक असून गोपनियतेचा भंग होणार नाही याची काळजी विद्यार्थ्याने घेणे बंधनकारक राहिल, तसा स्पष्ट उल्लेख करारनाम्यामध्ये करण्यात यावा.
८. गोपनियतेचा भंग झाल्यास सदर विद्यार्थ्यांना त्वरीत काढून टाकण्याची कार्यवाही संचालक स्तरावर करण्यात येईल. तसेच, त्यांचेवर नियमानुसार कायदेशीर कार्यवाही करण्यात येईल.

९. सदर इंटरनशिपचा कालावधी हा एक वर्षाचा असेल.
१०. इंटरनशिपवर नियुक्त केलेल्या विद्यार्थ्यांची ही नियुक्ती केवळ १ वर्षांची तात्पुरती नियुक्ती असून त्यांना कायमस्वरूपी नियुक्तीचा कोणताही अधिकार प्राप्त होणार नाही, अशी अट त्यांच्याबरोबर करण्यात येणाऱ्या करारनाम्यामध्ये स्पष्टपणे अंतर्भूत करावी.

इंटरनशिप कालावधी दरम्यान करावयाच्या कामाचे स्वरूप :-

इंटरनशिपसाठी निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांना न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळांमध्ये वैज्ञानिक सहायक (गट-क), वैज्ञानिक सहायक (सायबर गुन्हे व तासी) (गट-क) आणि वैज्ञानिक सहायक (मानसशास्त्र) (गट-क) या पदासाठी खालील नमूद केलेली कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या पार पाडणे आवश्यक राहिल:-

i. वैज्ञानिक सहायक :-

- १) अधिका-यांना त्यांच्या विश्लेषणाच्या कामात सर्वतोपरी सहाय्य करणे.
- २) रासायनिक विश्लेषणासाठी लागणारी प्रक्रिया द्रावणे अधिका-यांच्या मार्गदर्शनाखाली तयार करणे.
- ३) प्रकरणासंबंधीच्या विश्लेषणाची पूर्वतयारी करणे.
- ४) विश्लेषणासंबंधीच्या प्रक्रियानंतरच्या निरीक्षणाच्या नोंदी नोंदवह्यांमध्ये व विहित नमूना फार्मवर अधिका-यांच्या मार्गदर्शनानुसार करून घेणे.
- ५) प्रकरणासंबंधीचा पत्रव्यवहार व इतर पूरक माहितीसाठी अधिका-यांना सहाय्य करणे.
- ६) विभागाच्या स्विकृती विभागामध्ये प्रकरणे दाखल करून घेण्याच्या प्रक्रिया विभाग प्रमुखांच्या नियंत्रणाखाली व्यवस्थित पार पाडणे.
- ७) अधिका-यांना विभागातील रसायने, काचसामान, प्रयोगशाळा साहित्य, उपकरणे, ग्रंथालय, पुस्तके यांच्या पडताळणीसाठी घ्यावयाच्या नोंदीसाठी सहाय्य करणे.
- ८) विश्लेषित मुद्देमालाच्या परत करावयाच्या प्रक्रियेसाठी सहाय्य करणे.

ii. वैज्ञानिक सहायक (सायबर गुन्हे व तासी) :-

- १) अधिका-यांना संगणकीय विश्लेषणात मदत करणे.
- २) विश्लेषणाची पूर्वतयारी करणे.
- ३) विश्लेषणानंतरच्या नोंदी रजिस्टर व नेहमीच्या नमून्यांमध्ये पर्यवेक्षीय अधिका-यांच्या मार्गदर्शनाखाली करणे.
- ४) अधिका-यांना प्रकरणांशी संबंधित पत्रव्यवहार करण्यासाठी मदत करणे.
- ५) विभागात दाखल होणारी प्रकरणे विभाग प्रमुखांच्या मार्गदर्शनाखाली स्विकारणे.
- ६) अधिका-यांना उपकरणांची उपसाधने आणि विभागातील पुस्तके याची नोंद करणे कामी मदत करणे.
- ७) मुद्देमाला परत करण्यासाठी योग्य ती मदत करणे.

iii. वैज्ञानिक सहायक (सायबर गुन्हे व तासी) :-

- १) विश्लेषणाच्या कार्यात अधिका-यांना सहकार्य करणे.

- २) अधिका-यांच्या मार्गदर्शनाखाली या विभागातील प्रकरणांमधील मूल्यांकन होणा-या व्यक्तींची आणि चाचणीच्या साहित्यांची विश्लेषण कार्यासाठी तयारी करणे.
- ३) चाचणीच्या कार्यासाठी पूर्वनियोजन करणे.
- ४) चाचणी झाल्यानंतर अधिका-यांच्या मार्गदर्शनाखाली प्राप्त झालेल्या निकालाची नोंदवहीत आणि प्रमाणबद्ध संचामध्ये नोंद करणे.
- ५) प्रकरणासंबंधीत तसेच इतर माहितीसाठी अधिका-यांना पत्र व्यवहारामध्ये सहकार्य करणे.
- ६) विभागप्रमुखांच्या मार्गदर्शनाखाली या विभागात दाखल होणारी प्रकरणे यांचा स्विकार करणे.
- ७) या विभागातील संचिका चाचणीचे साहित्य, यंत्रसामुग्री, उपकरणे, वाचनालयातील पुस्तके यांचा माहितीसंच करण्यासाठी अधिका-यांना सहकार्य करणे.
- ८) विभागप्रमुखांच्या अनुपस्थितीमध्ये या विभागाचे व्यवस्थापन पाहणे.
